

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra Politologie

Předsednictví České Republiky v EU
2009

Bakalářská práce

Vedoucí: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Patrick Zamlar
P – BPOL Politologie
3. ročník

V Hradci Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Patrick Zamlar

Studium: F14BP0096

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Předsednictví České Republiky v EU 2009**

Název bakalářské práce AJ: The Czech Republic presidency of the EU Council in 2009

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce se zabývá předsednictvím České republiky v Radě EU v roce 2009. Šestiměsíční předsednictví České Republiky mělo tři klíčové cíle k řešení, tzv. tři "E": ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Mottem předsednictví České Republiky bylo "Evropa bez bariér", které vyjadřovalo vůli ČR k odstraňování zbývajících překážek mezi členskými státy Evropské unie, zejména v oblasti vnitřního trhu. Práce mapuje průběh českého předsednictví a jsou v ní také zdůrazněny významné situace, které se během něj staly, jako byl např. pád vlády ČR a nahrazení premiéra Topolánka premiérem Fischerem, což mělo i velký vliv na vnitropolitickou situaci. Práce se zabývá jak mezinárodním hodnocením českého předsednictví, tak hodnocením v samotné České republice, a to jak v médiích, tak mezi veřejností.

Buzhinskiy, Evgeny. 2013. "What Has Changed Since Prague?" *Washington Quarterly*. s. 137149. Cini, Michelle. 2009. *European Union Politics*. Oxford. Drulák, Petr. 2010. "Jediný národní zájem, na němž jsme se dokázali shodnout a naplnit ho, byl vstup do Evropské unie." *Mezinárodní politika*, č. 5. s. 1822. Drulák, Petr: 2009. "Politika českého nezájmu aneb Rekviem za české předsednictví." *Mezinárodní politika*. č. 7, s. 46. Fajkusová, Blanka. 2009. "Mezi Gazou a Soulem. České předsednictví v oblasti vnějších vztahů." *Mezinárodní politika*, s. 1214. Kaniok, Petr. 2008. *Předsednictví Rady EU: Příběh půlstoletí*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. Němec, Jan. 2014. "Zdenka Mansfeldová, Petra Guasti (eds.): Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice v letech 20042010". *Mezinárodní politika*, s. 125127. Wallace, H. et al. 2010. *Policy-Making in the European Union*. Oxford University Press.

Garantující pracoviště: **Katedra politologie,
Filozofická fakulta**

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, Mgr. Stanislavu Myšičkovi, Ph.D., za trpělivost, ochotu a pomoc při zpracování této práce, stejně tak za jeho rady, připomínky a podněty.

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem zcela samostatně vypracoval pod odborným vedením Mgr. Stanislava Myšičky, Ph.D. a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 6. 2017

Podpis:

Anotace

Zamlar, Patrick. 2017. *Předsednictví České Republiky v EU 2009*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá předsednictvím České republiky v Radě EU v roce 2009. Šestiměsíční předsednictví České Republiky mělo tři klíčové cíle k řešení, tzv. tři "E": ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Mottem předsednictví České Republiky bylo "Evropa bez bariér", které vyjadřovalo vůli ČR k odstraňování zbývajících překážek mezi členskými státy Evropské unie, zejména v oblasti vnitřního trhu. Práce mapuje historii vývoje funkce předsednictví, popisuje průběh českého mandátu a jsou v ní také zdůrazněny významné situace, které se během něj staly, jako byl např. pád vlády ČR a nahrazení premiéra Topolánka premiérem Fischerem. V práci jsou také zahrnuty ohlasy českých politických aktérů na danou situaci, stejně tak jako ohlasy v zahraničních médiích.

Klíčová slova: předsednictví, Rada EU, pád vlády, Česká republika, Evropská unie

Annotation

Zamlar, Patrick. *The Czech Republic presidency of the EU Council in 2009*. Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové. 2017. Bachelor Degree Thesis.

The aim of this thesis is focused on Czech presidency of the Council of the EU in 2009. A six-month presidency of the Czech Republic had three key goals to solve, so called three „E“: economics, energetics, and Europe in the world. Motto of the presidency of the Czech Republic was „Europe without barriers“, which expressed the will of the Czech Republic to remove remaining obstacles between member states of the European Union, especially in the area of internal market. This thesis focuses on history and development of the presidential function, it describes process of the Czech electorate and it emphasizes an important situations which happened during it, such as fall of the government of the Czech Republic and replacement of prime minister Topolánek with prime minister Fischer. Thesis also includes responses of Czech political actors about the situation that happened, as well as responses in the international media.

Keywords: presidency, the Council of the EU, fall of the government, the Czech Republic, European Union

OBSAH

Zkratky.....	8
Úvod.....	9
1. Funkcionalismus, neofunkcionalismus a mezivládní přístup.....	12
2. Rada EU.....	13
2.1. Historie Rady EU.....	13
2.2. Předsednictví v Radě EU.....	18
2.3. Předsednictví a jeho funkce.....	19
3. Předsednictví ČR.....	22
3.1. Cíle předsednictví ČR.....	24
3.2. Politická situace v ČR v době předcházející předsednictví.....	26
3.3. Průběh předsednictví.....	28
3.4. Vyjádření nedůvěry vládě.....	31
4. Vliv politické situace v ČR na průběh předsednictví.....	32
4.1. Události směřující k pádu vlády.....	32
4.2. Dopady vyjádření nedůvěry vládě na průběh předsednictví.....	33
5. Ohlasy českých politických aktérů na předsednictví.....	37
6. Závěr.....	39
Prameny a literatura.....	42
Dokumenty.....	42
Internetové zdroje.....	42
Literatura.....	46

ZKRATKY

COREPER - Výbor stálých zástupců

ČR – Česká republika

ČSSD - Česká strana sociálně demokratická

EP - Evropský parlament

EHS - Evropské hospodářské společenství

EPS - Evropská politická spolupráce

ESUO - Evropské společenství uhlí a oceli

EU – Evropská unie

EUROATOM - Evropské společenství pro atomovou energii

HMU - Hospodářská a měnová unie

JaV - Justice a vnitro

KDU-ČSL - Křesťanská a demokratická unie –

Československá strana lidová

KSČM - Komunistická strana Čech a Moravy

ODS - Občanská demokratická strana

SZBP - Společná zahraniční a bezpečnostní politika

Úvod

Rada Evropské unie je jedním z nejdůležitějších orgánů EU. Jedná se o orgán, v němž jsou zastoupeny jednotlivé členské státy a zájmy oněch členských států jsou v ní reprezentovány. Společně s Evropským parlamentem odpovídá za přijímání legislativy. Funkce Rady Evropské Unie, stejně tak jako celá tato instituce, si prošly během let mnoha změnami a v teoretické části práce bude vymezeno několik klíčových milníků v dějinách instituce, které měly vliv jak na její fungování, tak na náležitosti s ní spojené. Klíčová ve vztahu k této práci je zejména část o předsednictví Radě Evropské unie, které v době, kdy se této funkce ujala poprvé ve své historii Česká republika, ještě nebyla ovlivněna Lisabonskou smlouvou, jelikož ta nebyla v daném časovém období doposud ratifikována.

Práce je případovou studií vlivu vnitropolitické situace v ČR na průběh českého předsednictví v Radě EU v roce 2009. Práce si dává za cíl odpovědět na následující výzkumné otázky: 1) „Byly uskutečněny a naplněny cíle, kterých chtěla česká vláda v době českého předsednictví dosáhnout?“ 2) „Do jaké míry a zda vůbec ovlivnila vnitropolitická situace v České republice průběh předsednictví?“.

Česká republika Radě Evropské Unie předsedala v období od 1. ledna do 30. června 2009. O den později, 1. července, pak předsednictví předala Švédsku. Náležitosti a procedury předsednictví v tomto časovém rozmezí ještě nespádaly pod Lisabonskou smlouvu, ale řídily se staršími smlouvami, které upravovaly průběh a povinnosti s předsednictvím spojené. Z diplomatického hlediska se jedná o nejdůležitější pozici v rámci Evropské Unie a pro Českou republiku tak šlo o velkou výzvu tuto funkci zvládnout, avšak výsledky byly poněkud rozporuplné.

V první, teoretické části práce, jsou vysvětleny teorie funkcionalismu, neofuncionalismu, a mezivládního přístupu. Předsednictví v Radě EU je jedním z procesů, který vyplývá z integrace, které tyto teorie věnují svou pozornost. Sama Rada EU funguje na mezivládním přístupu. Dále je v první kapitole zpracován přehled historických změn ve vývoji předsednictví, jelikož tato funkce si prošla dynamickým a složitým procesem formování. Je vysvětleno, jak došlo k ustanovení principů, které byly ve výkonu funkce nezbytné v době, kdy se mandátu ujala Česká republika, zároveň jsou ale také popsány změny, které měly nastat s přijetím Lisabonské smlouvy. V první kapitole jsou také vysvětleny hlavní funkce předsednictví, a jakým způsobem se vyvíjely, kdo a kdy je definoval.

Druhá kapitola bakalářské práce se zabývá samotným předsednictvím České republiky v Radě, která se ho ujala v prvním pololetí roku 2009 poprvé ve své historii. Vysvětleny budou přípravy na předsednictví a česká politická situace mu předcházející, stejně tak jeho cíle a průběh, se značným důrazem na situaci, kdy došlo k pádu vlády.

Analytická část bakalářské práce se zaměřuje na to, jakým způsobem a do jaké míry Česká republika splnila deklarované cíle předsednictví. Zejména však bude podrobena analýze vnitropolitická situace v České republice, která průběh předsednictví do značné míry ovlivnila a způsobila tak v rámci historie předsednictví ne zcela běžný jev, kdy v jeho průběhu došlo ke střídání vlád, jelikož vládě Mirka Topolánka byla vyslovena nedůvěra a nahradila ji vláda Jiřího Fischera.

Také ohlasy českých politických aktérů na skutečnost, že v průběhu předsednictví byla odvolána vláda Mirka Topolánka, jsou v práci zahrnuty jako bezprostřední svědectví a hodnocení jevu, na který se tato práce nejvíce zaměřuje.

Pro teoretickou část bakalářské práce je zásadní publikace Petra Kanioka *Předsednictví Rady EU: příběh půlstoletí*, která přehledně a detailně mapuje historický vývoj předsednictví. Teorie a závěry z této publikace v první kapitole bakalářské práce také rozvíjí článek *Institut předsednictví Evropské unie – principy, problémy a reforma* publikovaný v odborném periodiku *Mezinárodní vztahy* spoluautory Markétou Pitrovou a výše zmíněným Petrem Kaniokem. Tento článek přibližuje zejména funkce předsednictví a vztah předsednictví k ostatním institucím EU. Dalším významným zdrojem k poskytnutí porozumění funkcím předsednictví byla publikace Ole Elgströma *European Union Council Presidencies: A comparative perspective*. Jak již bylo zmíněno, v první kapitole bakalářské práce jsou vysvětleny teorie funkcionalismu, neofunkcionalismu, a mezivládního přístupu, které se silně vztahují právě k evropské integraci a institucím EU. K porozumění této problematiky byl v práci použit článek Petra Druláka *Funkcionalismus a institucionalismus v mezinárodní integraci*, který byl publikován v odborném periodiku *Mezinárodní vztahy*, a úryvek z publikace *Postavení národního státu v procesech evropské integrace – teoretická východiska* od Víta Beneše.

Funkce předsednictví se o tyto teoretické principy do značné míry opírá, když spočívá jak v hlubší integraci (předsedající stát reprezentuje EU navenek, jedná s unijními institucemi), tak klade důraz na národní princip (stát se prostřednictvím svého mandátu může snažit více prosazovat své zájmy).

Ve druhé kapitole jsou stěžejními zdroji zejména materiály a dokumenty vydané Úřadem Vlády ČR, které měly širokou veřejnost seznámit s tím, jak předsednictví funguje a co v jeho rámci hodlá Česká republika realizovat. Důležitý je v této kapitole dokument *Vše, co jste chtěli vědět o českém předsednictví EU: české předsednictví v Radě EU*.

Ve třetí a čtvrté kapitole jsou používány zejména internetové zdroje, které sloužily k získání přehledu o vývoji situace ve vládě ČR v době, kdy předsednictví probíhalo, a také k poskytnutí ohlasů politických aktérů té doby na vývoj a průběh předsednictví.

1. Funkcionalismus, neofunkcionalismus a mezivládní přístup

Funkcionalismus je jednou z teorií mezinárodních vztahů. Vznikl jako alternativa k federalismu a definoval ho David Mitrany v roce 1943. Mitrany poukazuje na neúspěch federalismu v období mezi dvěma světovými válkami, avšak odmítá návrat k politice realismu. Funkcionalismus spočívá v přesvědčení, že nejlepší mezinárodní spolupráce vznikne na základě neformálního řešení konkrétních problémů. Diplomatická jednání, mezinárodní smlouvy a pakty jsou kdykoliv porušitelné jednotlivými státy, a tudíž neefektivní. K dosažení světového míru je tedy potřeba, aby se forma mezinárodní spolupráce utvářela na základě praxe a měla by se tak vyhýbat ideologickým otázkám, které vedou ke sporům mezi státy (Drulák 1998: 87). Na základě výše zmíněných principů je funkcionalisty předpokládán vznik mezinárodních organizací, které nemají žádnou ideologii a jsou zde proto, aby zajistily bezpečnost po celém světě. Funkcionalismus tak představuje decentralizovanou formu integrace, kdy v několika oblastech současně probíhají integrační procesy a každý je svým způsobem originální.

Neofunkcionalismus byl formulován Ernstem Haasem na přelomu 50. a 60. let 20. století. Tento směr vznikl v době evropské integrace a je tedy regionálně zaměřen (nikoliv celosvětově). Neofunkcionalismus se soustředí na institucionální charakter integrace. Dle zastánců tohoto směru má integrace v jedné sféře za následek integraci i v dalších sférách (tzv. „přelévání“). Tato situace postupně vede k tomu, že se jeden, centralizovaný model integrace, rozšiřuje i do dalších oblastí. Neofunkcionalisté se ve svém výzkumu zaměřují právě na instituce, a to jak mezinárodního (např. Rada ESUO), tak národního (vláda) charakteru. Význam je tedy přisuzován politickému charakteru integrace. Dochází k přesunu politické aktivity k novému centru (z národních vlád na vyšší instance – např. právě Rada EU) a instituce tohoto nového centra postupně přebírají jurisdikci nad národními státy (Drulák 1998: 88).

Po čase však přišla kritika neofunkcionalismu a z ní vznikl nový teoretický model evropské integrace – liberální mezivládní přístup. Tento koncept také vidí prosperitu v mezinárodní spolupráci a integraci, avšak přesun pravomocí na nadnárodní instance je dle něj výhodný pouze v tom případě, že je výhodný i pro dané státy. Hlavním aktérem tohoto přístupu je jak národní stát, tak mezivládní orgán, v tomto případě Rada EU (Beneš 2008: 8).

2. Rada EU

Rada EU (zjednodušeně Rada, dříve Rada ministrů), hraje společně s Evropskou komisí a Evropským parlamentem klíčovou roli v evropském rozhodovacím procesu. Ve spolupráci s Evropským parlamentem schvaluje právní předpisy EU. Rada je složena z národních ministrů zastupujících členské státy. Ministři se v Radě scházejí v závislosti na tom, jaká je zrovna projednávaná agenda (Úřad vlády ČR 2008: 6).

2.1. Historie Rady EU

Předsednictví v Radě patří k funkcím, které zde jsou přítomny již od počátku evropské integrace a vzniku předchůdců dnešní Evropské unie. V průběhu let se principy a funkce předsednictví dynamicky měnily v závislosti na tom, jaká smlouva v tu dobu vešla v platnost. Společně s institucemi jako Evropská komise či Evropský parlament bylo předsedání v rámci Zvláštní rady ministrů přítomno již od počátku založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) (Kaniok 2008: 16).

V době fungování ESUO byl předsednický mandát tříměsíční a fungoval zde rotační systém dle abecedního pořádku. Tehdejšími hlavními funkcemi předsednictví byly organizační a komunikační funkce, jelikož Zvláštní rada ministrů tehdy nebyla významnou institucí a byla do struktur ESUO zahrnuta na nátlak malých členských zemí. Z toho důvodu vyplývá, že ani předsednictví samotné nedosahovalo vysokého postavení. Tříměsíční lhůta předsednictví také nedávala velký prostor k podstatnějšímu ovlivnění evropského politického dění, spíše se jednalo o jakési vyjádření rovnosti zúčastněných zemí.

První výraznější změnu v historii předsednictví a jeho funkcí přinesly Římské smlouvy (podepsány v březnu 1957 a ratifikovány o rok později), které pojednávaly o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM). V důsledku podepsání těchto smluv došlo ke vzniku dalších dvou Rad ministrů, s čímž se pojil i vznik dvou dalších předsednictví (Kaniok 2008: 18).

Jednou z hlavních změn v rámci předsednictví byla změna jeho délky z předchozích tří měsíců na měsíci šest. Samotné funkce předsednictví takových změn nedostály, primárním cílem i nadále zůstalo vyjádření rovnosti členských států. Jedinou povinností předsednictví bylo svolávání jednání Rady.

K jednomu z nejvýznamnějších milníků v dějinách předsednictví došlo v roce 1965 podepsáním Slučovací smlouvy (Kaniok 2008: 19), kdy vznikla pro všechna tři společenství jedna Rada. Krom sloučení Rady tak došlo i ke sloučení dosavadních tří předsednictví. Délka mandátu byla ponechána šestiměsíční a zůstalo zachováno i abecední střídání zemí vykonávajících mandát. Pořadí zemí však bylo uvedeno taxativně, tzn., že Spolková republika Německo následovala v pořadí předsednictví za první Belgií a před třetí Francií. Ve Slučovací smlouvě bylo také ponecháno právo svolávat předsednictví buď z vlastní iniciativy, nebo na žádost členského státu jednání Rady. Samotná příprava jednání Rady pak byla přisouzena COREPERu.

Význam předsednictví po podepsání Slučovací smlouvy narůstal a k tomu vedlo hned několik důvodů. Byl zde patrný ústup z počátečního supranacionálního impulsu, kdy došlo ke smrti několika „otců zakladatelů“ (Konrad Adenauer, Robert Schuman aj.) a byl zde také patrný pokles amerického vlivu na evropskou politiku. Další významný krok ke změně a posilování vlivu předsednictví na evropskou politiku byl tzv. Lucemburský kompromis z roku 1966, který přenesl podstatný kus moci na národní vlády členských států. Na rozdíl od předchozích integračních procesů tak Rada byla aktivnější a potřebovala mít reprezentanta, který by jí zastupoval nejen ve vztahu ke Společenství, ale také ve vztahu k vnějším aktérům. S tímto požadavkem tak logicky vzrostl počet úkolů předsednictví (Pitrová a Kaniok 2005: 6). Předsednictví si zanechalo mezivládní přístup, což jen vedlo k vzestupu významu této funkce v rámci rozhodovacích mechanismů Společenství. V jistém smyslu tak v 70. letech 20. století byla centrálním orgánem Společenství právě Rada, a tím pádem i samotné předsednictví.

Právě v 70. letech 20. století došlo k dalšímu rozvoji předsednictví, když v roce 1974 vznikla Evropská rada a došlo tak k formalizaci dosavadních neformálních schůzek mezi představiteli členských států Společenství. Neméně důležitý byl také vznik Evropské politické spolupráce (EPS), jelikož díky založení spolupráce se členské státy Společenství nedokázaly dohodnout, zda by mělo kvůli

EPS vzniknout samostatné organizační těleso. K tomu také nedošlo z toho důvodu, že jako nejefektivnější způsob řízení EPS se prokázal být rotační systém předsednictví. V roce 1973 pak byla vydána tzv. Kodaňská zpráva, která představila důležitý prvek vztahující se k předsednictví. Předsednická země měla dohlížet na dodržování závěrů schůzek ministrů zahraničí a také navrhopvat na vhodné úrovni konzultace (Pitrová a Kaniok 2005: 7). O rok později, v roce 1974, bylo na jednání ministrů zahraničí v Gymichi rozhodnuto o roli předsednictví jakožto mluvčího ve vztahu vůči neunijním státům.

V ten samý rok, jak již bylo zmíněno výše, vznikla Evropská rada. I když se tak do té doby představitelé jednotlivých členských zemí neformálně scházeli, až po summitu v Paříži v prosinci 1974 byla tato jednání zanesena do funkčního rámce Společenství. Do smluv byla Evropská rada zanesena dokonce až v roce 1986 (Kaniok 2008: 22).

Rotační systém předsednictví byl před vznikem Evropské rady upraven, jelikož se rozšířil počet členských zemí Společenství. Předsednictví jako takové však nebylo zaneseno v primárním právu Společenství.

Tuto skutečnost sice členské země vítaly, avšak se vzrůstajícím počtem členských států a úkolů, které tyto země musely během předsednictví plnit, narůstaly problémy v návaznosti daných předsednictví. Druhá polovina 70. let 20. století tak s sebou přinesla vlnu nových návrhů na reformy a ukotvení předsednictví. I když se reformy nesetkávaly s velkým úspěchem, samotné členské státy se chopily reformní iniciativy v reakci na vzrůstající agendu EPS (Pitrová a Kaniok 2005: 8). Funkce předsednictví se však nedařilo přesně ohraničit, jelikož svou povahou předsednictví mělo značnou volnost v působení a způsobu výkonu. Členské státy se navíc byly schopny dohodnout pouze na úpravách vztahujících se k mezivládním úkolům předsednictví.

Významná role EPS ve vztahu ke změnám charakteru předsednictví v 80. letech 20. století ještě narůstala a EPS se stalo hlavním místem, kde se jednalo o dalších úpravách podoby předsednictví. V roce 1983 došlo k posílení vazby předsednictví a Evropského parlamentu, jelikož dle Slavnostní deklarace o Evropské unii, podepsané téhož roku, byla funkce předsednictví posílena a Evropské radě tato deklarace uložila povinnost odeslat zprávu Evropskému parlamentu po každém zasedání, na rozdíl od předchozího systému, kdy Evropská rada odesílala jednu zprávu za rok (Deklarace o Evropské unii 1983: 25-26).

Jednalo se tak o první konkrétní úkol přidělený předsednictví, který nebyl pouze organizační povahy. Deklarace uložila předsedající zemi ve vztahu k Evropskému parlamentu ještě několik důležitých povinností. Členská země, která v daný moment Radě předsedala, musela Evropskému parlamentu přednést program svého předsednictví a také informovat o pokroku, kterého bylo dosaženo v EPS. Tato deklarace tak může být považována za první dokument, který určuje předsednictví větší, než jen organizační rozměr.

Podstatným posílením předsednictví z právního hlediska se stal Jednotný evropský akt uvedený v platnost v roce 1987, který také zavedl Evropskou radu do formálního rámce Společenství. Úkoly předsednictví, související s agendou EPS, byly nyní součástí primárního práva. V Radě pak došlo k návratu k hlasování kvalifikovanou většinou, což v praxi kvůli zvyšujícímu se počtu členských států znamenalo, že byl kladen větší důraz na vyjednávací funkce předsednictví (Pitrová a Kaniok 2005: 8).

Zcela stěžejním a klíčovým momentem v dějinách evropské integrace bylo přijetí Smlouvy o EU. Tato smlouva zahrnuje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, spolupráci justice a policie, do primárního práva unie. Předsednictví se díky Smlouvě o EU rozšířilo pole působnosti v oblasti Hospodářské a měnové unie (HMU) a spolupráce v oblasti Justice a vnitra (JaV). EPS, které mělo doposud největší vliv na změny fungování a podoby předsednictví, se transformovalo ve Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP).

V oblastech HMU a JaV předsednictví plnilo hlavně komunikační úkoly, avšak v oblasti SZBP zůstalo předsednictví v roli mluvčího. Dimenze vyjednávací role předsednictví navíc došla další expanze, když předsedající stát musel nově najít kompromis ve vyjednáváních nejen s Radou, ale i s Evropským parlamentem. Do mechanismu rotace pak dramaticky zasáhlo rozšíření Společenství o nové členské země - Rakouska, Švédska a Finska. Rotační systém do té doby vždy bral zřetel na dokončení rozběhlého cyklu a teprve po té byly do systému přidělování předsednictví zařazeny i nové státy. Tentokrát však byl stanoven pevný harmonogram zohledňující skutečnost čtvrtého rozšíření o nové členské země a také skutečnost, že všechny nové státy neprojevily ochotu plně se účastnit SZBP (Kaniok 2008: 29).

Amsterodamská smlouva, přijatá v roce 1997, byla dalším důležitým krokem v evropské integraci. Došlo k rozvinutí třetího pilíře a začalo se připravovat rozšíření Společenství o nové členské státy z bývalého východního bloku. A právě v druhé polovině devadesátých let došlo k nárůstu aktivit s cílem revidovat předsednictví a jeho funkce. Zazněly návrhy na vznik kolektivního předsednictví, či prodloužení mandátu předsednictví. Avšak tyto snahy žádnou faktickou změnu nepřinesly (Pitrová a Kaniok 2005: 16).

S blížícím se východním rozšířením EU, které bylo největším rozšířením v dějinách Společenství, s sebou nesla EU velký institucionální tlak a znovu tak došlo k reformnímu úsilí, které vyústilo v přijetí Smlouvy z Nice. V době českého předsednictví se jednalo o platný pramen primárního práva a přinesl pro předsednictví několik nových motivů.

Byla například deklarována nutnost větší spolupráce mezi úřadujícím a následujícím předsednictvím (Závěry summitu Evropské rady ze Sevilly), či přesunutí zasedání všech jednání Evropské rady do Bruselu. Došlo také k zásahu do iniciační funkce předsednictví. Dle Závěrů summitu ze Sevilly nastupující předsednictví muselo vypracovat tříletý program práce Rady. V jeho rámci se pak měly pohybovat šestiměsíční programy jednotlivých předsednictví (Pitrová a Kaniok 2005: 17). Došlo také k reformě Jednacího řádu Rady. Verze přijata v červnu 2002 iniciační funkci předsednictví ovlivnila ještě více, než summit v Seville. Každé předsednictví mělo týden před svým zahájením prezentovat plán legislativy a rozhodnutí, která bude chtít prosadit. Na začátku nového milénia tak docházelo ke zjevným snahám o konkrétnější definici předsednictví. K většímu ukotvení předsednictví tak došlo zejména díky Závěrům Evropské rady ze Sevilly a reformou Jednacího řádu Rady. V něm byl kromě určení časové lhůty předsednictví poskytnut také návod pro řízení jednání.

Po podepsání Smlouvy z Nice se začalo pracovat na projektu Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu, což by byl největší zásah do institucionální struktury EU. Ústavní smlouva sice členskými státy nebyla ratifikována, avšak většina jejího obsahu se následně objevila v Lisabonské smlouvě, která však byla ratifikována až po uplynutí českého předsednictví, proto její obsah není k českému předsednictví relevantní. Za zmínku nicméně stojí, že výše zmiňovaná ústavní smlouva se pokusila oslabit národní charakter předsednictví. Dále se Evropská rada v důsledku ústavní smlouvy stává součástí institucionálního schématu EU a nikoliv pouze

funkcionální rovinou Rady ministrů (Pitrová a Kaniok 2005: 17). Smlouva také zmiňuje volbu předsedy Evropské rady na dva a půl roku kvalifikovanou většinou hlav států a vlád. Předseda Evropské rady zastupuje EU v oblasti zahraničních věcí a řídí zasedání Evropské rady. Jednou z posledních revizí Lisabonskou smlouvou je upravení rotace předsednictví hlasováním kvalifikovanou většinou v Evropské radě. (Kaniok 2008: 37)

Lisabonská smlouva vstoupila v platnost 1. prosince 2009, tedy v době, kdy Česká republika již neměla předsednický mandát a poté, co její schválení v mnoha zemích doprovázely diskuze o její kompatibilitě s vlastními ústavními principy států (Němec 2014: 125).

2.2. Předsednictví v Radě EU

Předsednictví má oproti ostatním institucím či funkcím EU slabé vymezení v rámci primárního práva. V unijní legislativě je pevně zakotven pouze rotační princip, zaručující, že členské státy se ve funkci předsednictví střídají v půl ročním intervalu. Dalším, vždy vyžadovaným principem předsednictví, je jeho nestrannost. Tento princip však na rozdíl od toho rotačního není zakotven v primárním právu. Také definování nestrannosti není zcela jednoznačné a tento požadavek se objevuje především v dokumentech Rady, které mají politickou povahu (Elgström 2003: 38).

Již v době svého založení bylo předsednictví výrazem pro rovnost mezi členskými zeměmi Společenství a právě rotační princip je toho příkladem. Jeho délka a určování pořadí se během let sice měnily, avšak princip zůstal zachován.

Princip nestrannosti však na rozdíl od principu rotace není zakotven v primárním právu, jak již bylo zmíněno výše, avšak dle Příručky předsednictví, kterou vydává Generální shromáždění Rady, musí být předsednictví nestranné a neutrální. Tím pádem by předsedající stát měl být schopen řešit evropská témata, brát na zřetel připomínky ostatních členských států a spolupracovat během svého mandátu s ostatními institucemi EU (Kaniok 2008: 42).

2.3. Předsednictví a jeho funkce

Vyjmenovat funkce předsednictví by pravděpodobně vydalo na samostatnou práci, avšak k pochopení toho, co má předsedající stát během svého mandátu vykonávat, se sluší zmínit alespoň některé z nich.

Funkce předsednictví se, stejně jako předsednictví samo o sobě, měnily v návaznosti na potřeby Společenství a tím se tak projevila jistá historická neukotvenost předsednictví. K této situaci napomáhá i slabé vymezení předsednictví v unijním právu. Vývoj předsednictví byl formován spíše nelegislativními dohodami.

První, základní dělení předsednických funkcí bylo vymezeno Helen Wallaceovou a George Edwardsem v roce 1976 a patří mezi ně např. manažer Rady, reprezentant Společenství v zahraničních vztazích, programový iniciátor, vyjednávač dohod, administrátor, či kolektivní reprezentant Rady (Hayes-Renshaw a Wallace 2006: 141). Naproti tomu Ole Elgström vyjmenovává čtyři základní funkce předsednictví, a to administraci a řízení práce Rady, určování politických priorit, vyjednávání a reprezentaci Rady (Elgström 2003: 4-7). Z obou klasifikací lze vyčíst, že jednou z hlavních funkcí předsednictví je reprezentace Rady a vyjednávání dohod.

Adriaan Schout a Phillipa Sherringtonová přisuzují předsednictví také národní funkci, a předsednický mandát tak může sloužit k prosazení národních zájmů či pozice předsedajícího státu. Jednotliví autoři se tak v hodnocení předsednictví liší v tom, na které funkce kladou ve svých závěrech větší důraz (Schout a Vanhoonacker 2006: 1054 a Sherrington 2000: 335).

Jedny z již dříve zmíněných hlavních funkcí předsednictví jsou reprezentace Rady a vyjednávání dohod.

Reprezentační funkce předsednictví je jednou z jeho nejstarších a nejpropracovanějších funkcí. V době, kdy Radě předsedala Česká republika, zastupovala v rámci vnitřních vztahů unie Radu a ve vnějších vztazích celou EU. Nároky na vnější zastupování jsou vyšší než v minulosti a kromě zahraniční bezpečnostní politiky jsou v této oblasti nyní obsaženy mj. obchodní politika, pomoc rozvojovým zemím, politika životního prostředí a záležitosti ohledně rozšiřování EU. Reprezenční funkce je pro malé státy jedním z nejnáročnějších úkolů zejména v oblasti vnitrounijní reprezentace, jelikož zde vychází schopnost

země předsedat také z toho, jakému respektu se těší na mezinárodní scéně (Pitrová a Kaniok 2005: 11).

Vyjednávací funkce se také vyvíjela v závislosti na aktuální situaci ve Společenství a není zakotvena v primárním právu, ačkoliv je předsednictví klíčovým aktérem ve vytváření dohod a kompromisů v EU. To bylo zapříčiněno částečným přesunem vyjednávacích kompetencí ze strany Komise na předsednictví. Předsednictví převzalo vyjednávací funkci v 60. letech 20. století od Komise, která ji plnila do té doby. Zlomovou situací byla v tomto případě krize prázdných křesel a z ní vyplývající Lucemburský kompromis. Vyjednávací zátěž se z Komise přenesla na předsednictví, jelikož Komise se v té době díky svému supranacionalismu netěšila důvěře. Komise pak na vyjednávací funkci v podstatě rezignovala v 80. letech 20. století, jelikož se stále větším počtem členských zemí pro ní bylo obtížnější udržovat si neutrální pozici. V Radě došlo k nahrazení jednomyslnosti hlasováním kvalifikovanou většinou a to změnilo taktiku vyjednávání, jelikož k přijetí rozhodnutí byla potřeba vítězná koalice a nehledal se, na rozdíl v době, kdy hlasování bylo jednomyslné, přijatelný kompromis pro všechny zúčastněné (Kaniok 2008: 73). Velký počet států v unii totiž zaručoval značnou heterogenitu v názorech a předsednictví tak má vyjednávat jejich co největší možný soulad. Došlo také k nárůstu projednávané agendy.

Předsednictví pravidelně vyvolává diskuze o správnosti střídání mandátů mezi malými a velkými členskými státy. Kritici tohoto principu tvrdí, že malé státy jsou až příliš zatíženy administrativními, organizačními a zprostředkovacími funkcemi předsednictví, a že zdroje a politická moc velkých států jsou podstatně ve vyjednávání kompromisů. Na druhou stranu, podporovatelé předsednictví v jeho podobě, kdy se v něm střídají všechny členské státy nehledě na jejich jak geografickou, tak politickou velikost, má také mnoho zastánců, kteří tvrdí, že administrativy velkých zemí jsou neefektivní a naopak malé země slouží jako lepší prostředník ve vyjednávání jak vnitřních, tak i zahraničních politik EU (Bunse 2009: 1). Avšak ve vyjednávací funkci mají rozhodně výhodu větší a vlivnější státy, které jsou schopny využít tvrdších politických nástrojů než malé země, které většinou musí pro své návrhy hledat širší politickou podporu a mít snahu dosáhnout konsensu (Pitrová a Kaniok 2005: 13).

Předsednictví nevyjednává pouze v rámci Rady, ale také funguje jako mluvčí Rady ve vztahu k dalším institucím EU. V první rovině vyjednávání, založené na mezivládním přístupu, tak dochází k vyjednávání mezi zástupci členských zemí v Radě. V druhé rovině pak vyjednávání probíhá mezi institucemi EU, a to hlavně v trojúhelníku Komise, Rada, Evropský parlament (Pitrová a Kaniok 2005: 11).

Předsednictví je tak v rámci EU jedním z diplomaticky nejdůležitějších úkolů členské země. Během svého historického vývoje předsednictví získalo na významu a dnes plní několik klíčových funkcí v rámci vyjednávání a vnější reprezentace EU.

3. Předsednictví ČR

Pět let po vstupu do EU a dvacet let od Sametové revoluce přišlo symbolické dovršení cesty České republiky do evropských unijních struktur, když se poprvé ujala předsednické funkce v Radě EU. V době, kdy ČR po Francii přebírala předsednictví, se Unie nenacházela v lehké situaci. Globální ekonomika se potýkala s následky finanční krize a ČR také musela hned na úvod svého předsednictví řešit konflikt mezi Izraelem a Palestinou v Gaze. Další krizí, se kterou se muselo české předsednictví potýkat, bylo pozastavení dodávek ruského plynu přes území Ukrajiny do členských států EU. Jedním z mnoha specifík českého předsednictví, ovlivněné dobou, v jakém se konalo (leden – červen 2009), byl konec mandátu Evropské komise a volby do Evropského parlamentu, které se konaly v závěru předsednictví. Přibližně v půli mandátu tak obě tyto instituce přestaly vyvíjet nové iniciativy a poslanci Evropského parlamentu se začali soustředit na předvolební kampaň. Komise pak završovala nejdůležitější aktivity, které byly rozpracovány dosavadním mandátem (Úřad vlády ČR 2009b: 11).

V rámci předsednictví je zpracováván tzv. osmnáctiměsíční program, který utvářejí tři po sobě jdoucí předsedající země, s cílem zajistit lepší návaznost práce v Radě EU. V první řadě jde o body, které není možné vyřešit v rámci jednoho předsednictví, a jsou tak úkolem pro více mandátů. Česká republika tuto trojici vytvořila s Francií, po níž mandát přebírala, a Švédskem, kterému ho naopak předávala. Spolupráce mezi těmito třemi zeměmi na společné agendě započala již v roce 2007 (Úřad vlády ČR 2008: 5).

Česká republika se na předsednickou funkci začala připravovat již dva roky před termínem. Vzhledem k tomu, že se jednalo o první zkušenost s touto pozicí, politické špičky země v takto důležité mezinárodní prezentaci nechtěly nic podcenit. V lednu 2007 vznikl koordinační útvar v rámci Úřadu vlády ČR, v jehož vedení byl místopředseda vlády pro evropské záležitosti Alexandr Vondra (Úřad vlády ČR 2009a: 6). Útvar měl za úkol řídit přípravy na předsednictví a v jeho průběhu zajišťovat celkovou koordinaci a komunikaci (Úřad vlády ČR 2009b: 12).

Předsednictví s sebou nese i nutnost posílení v personální oblasti státní správy, aby byly dodrženy řádné termíny v plnění všech zadaných úkolů. V letech 2007-2008 byla státní správa přechodně posílena o 400 nových zaměstnanců, kteří měli pomoci zvládnout zvýšený počet jednání a pracovní náplně jak při přípravě

předsednictví, tak během jeho konání. České předsednictví se v porovnání s jinými zeměmi řadí mezi ta méně nákladná, vláda vyčlenila v letech 2007-2009 pro účely předsednictví 1,9 miliardy Kč a náklady na tento mandát jsou srovnatelné s náklady zemí jako Slovinsko nebo Rakousko. Francouzské předsednictví, které předcházelo tomu českému, stálo více jak dvojnásobek. (Úřad vlády ČR 2009b: 12).

Za české předsednictví odpovídala vláda České republiky v čele s premiérem Mirkem Topolánkem a místopředsedou vlády pro evropské záležitosti Alexandrem Vondrou, který měl na starosti každodenní řízení a reprezentaci předsednictví. Vzhledem k tomu, že předsednictví je jednou z nejvyšších z diplomatických funkcí Unie, na ministerstvu zahraničních věcí s Karlem Schwarzenbergem ve vedení ležel velký díl zodpovědnosti za řádnou reprezentaci nejen České republiky, ale i celé Evropské unie při vnějších jednáních (Úřad vlády ČR 2009b: 14).

Funkce předsednictví dává státu, který jí zastává, také výjimečnou možnost sebeprezentace a neodmyslitelně k ní tak patří množství doprovodných akcí. Tyto akce slouží oběma směry, stejně tak, jako se daná země prezentuje ve vztahu k EU, tak i samotnou Unii a výhody členství prezentuje svým vlastním občanům. Předsednický mandát s sebou také nese zvýšené množství politických jednání na té nejvyšší mezinárodní úrovni, a Praha se tak během českého mandátu stala dějištěm významných a důležitých summitů.

V oblasti kulturních akcí se v České republice konala přibližně stovka událostí, v rámci celého předsednictví pak těchto akcí bylo kolem šesti set. Jednalo se především o představování Evropy bez železné opony a zdůrazňování hesla „Evropa bez bariér“ (Úřad vlády ČR 2009b: 21).

3.1. Cíle předsednictví ČR

Pracovní dokument o tom, jaké budou priority českého předsednictví, schválila vláda České republiky zkraje roku 2007. „Evropa konkurenceschopná a otevřená“, bylo heslo, které mělo představovat prioritu českého předsednictví. Jeho význam spočívá ve zlepšování vnitřního trhu a liberalizaci obchodní politiky. Dalšími cíli byli udržitelná a bezpečná energetika, budoucnost rozpočtu EU, zemědělská a strukturální politika, spolupráce v justiční oblasti, a mezi hlavní body zahraniční politiky patřily vztahy se západním Balkánem, východní Evropou, a vztahy transatlantické (Úřad vlády ČR 2008: 7).

Shrnutí těchto cílů bylo obsaženo v hesle tři „E“: Ekonomika, Energetika a Evropa ve světě. To byly klíčové priority českého předsednictví, deklarované před jeho začátkem. Správnost volby těchto priorit se projevila hned v prvních měsících předsednictví, kdy hlavním tématem byla stále pokračující globální hospodářská krize, problémy s dodávkami ruského plynu a izraelsko-palestinský konflikt. Krom těchto hlavních vytyčených priorit však předsednictví nesmělo opomíjet ani další aktuální témata, která se dotýkala celé Unie. Česká republika tak po vzoru svých předchůdců vypracovala šestiměsíční plán svých činností, jehož zastřešující jednotící vizí bylo motto „Evropa bez bariér“. V duchu tohoto motto Česká republika usilovala o Evropu bez ekonomických, kulturních a hodnotových překážek. Motto samo o sobě mělo i symboliku pádu železné opony. Právě dvacet let před předsednictvím České republiky totiž padla většina komunistických režimů ve střední a východní Evropě, a pět let před předsednictvím se pak většina států z bývalého východního bloku stala součástí největšího členského rozšíření v dějinách Společenství. (Úřad vlády ČR 2009b: 16)

Při bližším pohledu na jednotlivé body hesla tři „E“ zjistíme, že ke všem těmto bodům se hned od počátku českého předsednictví vztahovaly i aktuální události, se kterými se potýkala evropská, potažmo světová politika. Jak již bylo dříve zmíněno, v ekonomické oblasti se jednalo o téma globální hospodářské krize. Česká republika si vytyčila za cíl zabránit jejímu prohlubování a deklarovala snahu najít co nejrychlejší řešení k překonání tohoto problému. V pracovní náplni českého předsednictví bylo hlavním bodem v ekonomických záležitostech implementovat Evropský plán hospodářské obnovy v kontextu jarní Evropské rady a summitu G-20, který na ní navazoval. Česká republika prosazovala hledání takových řešení

hospodářské a finanční krize, která by zajistila dlouhodobou udržitelnost veřejných financí členských zemí a nevedla by k zavádění protekcionistických opatření. České předsednictví se snažilo podnikat kroky na záchranu unijních ekonomik, které stavěly na využívání prostoru volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu, namísto tvrdé regulace (Úřad vlády ČR 2009b: 16).

V oblasti energetiky se ukázaly býti zásadními lednové události krize s dodávkami ropy mezi Ruskem a Ukrajinou. Českým předsednictvím tak bylo vytyčeno najít jak krátkodobá, tak i střednědobá a dlouhodobá opatření, která by zajistila energetickou bezpečnost celého kontinentu. Jednalo se, především v dlouhodobé perspektivě, o zajištění více různých dodavatelů energií a zvýšení počtu přepravních tras prostřednictvím podpory projektů, jakými byl např. plynovod pod Baltským mořem, nebo plynovod Nabucco¹. V střednědobé perspektivě bylo zapotřebí pracovat na vylepšení propojení energetických sítí a z krátkodobého hlediska bylo klíčové dál modernizovat přepravní infrastrukturu, která umožní členským státům včas a efektivně reagovat na případné výpadky energetických dodávek (Úřad vlády ČR 2009b: 17).

V poslední z oblastí tří „E“, tedy Evropa ve světě, si české předsednictví muselo hned ze začátku poradit s izraelsko-palestinským konfliktem v Gaze, kde bylo vynaloženo maximální úsilí k ukončení bojů a umožnění dodávek humanitární pomoci. Posilování vztahů mezi EU a Izraelem, společně s pokračováním mírového procesu na Blízkém východě, tak bylo jedním z priorit českého předsednictví v této oblasti. Ta souvisí s cíli samotné české zahraniční politiky, nejen té unijní. Z tohoto hlediska tak byl kladen značný důraz na posilování vztahů EU a zemí z bývalého východního bloku. K dosažení tohoto plánu byl naplánován projekt Východního partnerství, jehož zahájení připadalo na květen roku 2009 jako součást summitu v Praze. V rámci posilování transatlantických vztahů byla naplánována návštěva amerického prezidenta Baracka Obamy na duben roku 2009, se kterou se pojil i summit EU-USA (Úřad vlády ČR 2009b: 17).

¹ Česká energetická politika na unijní úrovni se vyznačovala podporou projektu Nabucco, ale také voláním po posílení distribuce elektrické energie uvnitř EU (Šlosarčík 2011: 27).

3.2. Politická situace v ČR v době předcházející předsednictví

V době, kdy začalo české předsednictví, byla v čele země druhá vláda Mirka Topolánka, která byla devátou vládou samostatné České republiky a jmenována byla 9. ledna 2007 (důvěru jí udělila Poslanecká sněmovna 19. ledna téhož roku). Tvořila ji koalice ODS (9 zástupců), KDU-ČSL (5 zástupců) a Strany zelených (4 zástupci).

Sestavování vlády a její jmenování však nebylo jednoznačnou a jednoduchou záležitostí. Prezident Václav Klaus sice Mirka Topolánka jmenoval premiérem 8. listopadu 2006, poté, co vláda důvěru nezískala, podala demisi, a byla dočasně pověřena výkonem funkce, ale o pár dní později, konkrétně 21. prosince, sestavenou vládu odmítl jmenovat, jelikož se vyjádřil proti návrhu Karla Schwarzenberga na post ministra zahraničních věcí. Tím se pouze prohloubil konflikt mezi Klausem jakožto zakládajícího člena ODS a Mirkem Topolánkem. Avšak i přes tyto dílčí konflikty došlo k podpisu koaliční smlouvy a následnému jmenování vlády. Tato první vláda Mirka Topolánka navíc byla první vládou v české historii, která nezískala důvěru (Parlament České republiky 2006-2010a).

Při druhém pokusu v hlasování o důvěře vládě se již neopakoval scénář z první vlády Mirka Topolánka a vládě byla vyslovena důvěra. Důvěru získala na mimořádné 9. schůzi Poslanecké sněmovny 19. ledna. V hlasování se vyjádřilo 100 poslanců pro, 97 jich bylo proti, 2 byli nepřítomní, 1 se zdržel (Parlament České republiky 2006-2010b).

Problémy však vyjádřením důvěry pro vládu Mirka Topolánka nekončily. Od vyjádření důvěry až po dobu, kdy započalo české předsednictví, totiž vláda čelila hned čtyřem pokusům o vyjádření nedůvěry, což je nebývale vysoký počet. První hlasování se uskutečnilo 20. června 2007 a iniciovala ho opoziční ČSSD kvůli korupčním podezřením ministra pro místní rozvoj a vicepremiéra Jiřího Čunka. Její poslanci v čele s poslanci KSČM tak hlasovali pro vyjádření nedůvěry, avšak návrh neprošel, jelikož proti hlasovali poslanci ODS, KDU-ČSL, Strany zelených a Petr Melčák s Michalem Pohankou, což byli bývalí poslanci ČSSD, kteří byli ze strany vyloučení za to, že se v předchozím hlasování vyjádřili pro udělení důvěry vládě (Parlament České republiky 2006-2010c).

Druhý pokus o vyjádření nedůvěry přišel 5. prosince téhož roku kvůli stále pokračující aféře ministra Čunka a pro byli opět všichni přítomní poslanci ČSSD a

KSČM, proti znovu hlasovali přítomní poslanci ODS, KDU-ČSL a Strany zelených, společně s nezařazenými Petrem Melčákem a Michalem Pohankou. Opakoval se tak scénář z předchozího pokusu o vyslovení nedůvěry (Parlament České republiky 2006-2010d).

Na jaře 2008, konkrétně 30. dubna, iniciovala ČSSD kvůli nesouhlasu s umístěním radarové základny v Brdech další, a opět neúspěšné, hlasování o nedůvěře (Parlament České republiky 2006-2010e).

Poslední hlasování o nedůvěře před začátkem předsednictví přišlo 22. října 2008, a důvodem k němu byly spory v ODS, kdy se Jan Morava vzdal poslaneckého mandátu a Vlastimil Tlustý se začal ohrazovat proti své straně. Poslanecký klub ODS opustili také Juraj Raninec a Jan Schwippel. Ani tento návrh, opět iniciovaný opoziční ČSSD, však neprošel (Parlament České republiky 2006-2010f).

Před začátkem českého předsednictví musel premiér Mirek Topolánek také vyvracet zprávu rakouského deníku Kurier, který se poměrně ostře pustil do české vlády a vzhledem k tomu, že francouzské předsednictví a rozhodné počínání prezidenta Nicolase Sarkozyho v předsednické funkci zapůsobilo, tvrdil, že v EU jsou slyšet hlasy po prodloužení francouzského mandátu o dalšího půl roku. K tomu, jak si Česká republika poradí s těžkými situacemi, ve kterých EU byla, nebo se angažovala, panovala v EU všeobecná nedůvěra. Mirek Topolánek však tato tvrzení rázně popřel a deklaroval, že Česká republika se v každém případě svého mandátu ujme. Premiér navíc před začátkem českého předsednictví musel řešit výše popsané hlasování o nedůvěře jeho vlády, ke kterému došlo na podzim 2008. Návrh na vyslovení nedůvěry však nebyl přijat a druhá vláda Mirka Topolánka tak mohla ve svém mandátu pokračovat. Jako gesto ke zmírnění této situace před blížícím se předsednictvím v Radě premiér nabídl spolupráci na předsednické funkci i opozici, hlavně proto, aby se předešlo snahám České republiky předsednictví vzít. Již tak křehkou vládní koalici by totiž vyslovení nedůvěry položilo a Česká republika by takovým aktem výrazně ztratila na mezinárodní kredibilitě (Bartosz 2008).

3.3. Průběh předsednictví

Již před začátkem českého mandátu nebyla očekávání veřejnosti, a to jak české, tak zahraniční, nijak veliká. Vzhledem k faktu, že se jednalo o první takto významnou zkušenost České republiky na poli mezinárodní politiky, a také s přihlédnutím k tomu, že šlo o teprve druhý mandát země z přijímací vlny v roce 2004 (první mandát mělo Slovinsko v roce 2008), čekalo se, že české předsednictví bude vykazovat určité problematické prvky. Situaci nenapomáhal ani fakt, že v čele vedení země byl euroskeptický prezident Václav Klaus.

Zatímco premiér Mirek Topolánek měl v zahraničních médiích většinou dobrou pověst proevropského politika, mezinárodní pozorovatelé se obávali především prezidenta Václava Klause, u kterého očekávali časté konfrontace s vedením předsednictví a také jeho záměr sabotovat určitá rozhodnutí, jelikož např. dlouhodobě odmítal ratifikovat Lisabonskou smlouvu (Prokop 2009).

Poté, co se Česká republika ujala předsednictví, ihned musela spoluřešit konflikt v pásmu Gazy, a s tím také přišel první nešťastný krok mluvčího premiéra Topolánka pana Jiřího Potužníka, který prohlásil, že izraelská pozemní operace byla defenzivní, a ne ofenzivní. Potužníkovy vyjádření bylo kontroverzní z toho důvodu, že by v podstatě deklarovalo změnu politiky EU, která se v tomto konfliktu snažila doposud zaujímat neutrální pozici. Tento výrok následně česká strana musela omlouvat a ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg toto prohlášení mírnil. Nešťastné vyjádření Jiřího Potužníka však téměř okamžitě znovuobnovilo diskuze o tom, zda by malé a nové členské státy měly předsedat Radě, když nemají zkušenosti s řešením takto důležitých konfliktů. Takovéto reakce také slouží k posílení vlivu větších členských států, které pak jednají na mezivládní úrovni (Brandejská 2009).

V souvislosti s tímto konfliktem ihned došlo na přetřes to, že Česká republika nedokáže zprostředkovat mír mezi Izraelem a hnutím Hamas. Francouzský prezident Sarkozy, který byl velice aktivní v řešení konfliktu, byl vnímán jako správná osoba pro tento úkol, jelikož USA se k problému příliš nevyjadřovaly a Česká republika neměla pro tuto situaci a její řešení dostatečné kontakty.

Kritizován byl mezinárodním tiskem i postoj ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga, jehož výrok o tom, že Hamas nese na konfliktu vinu, byl označován za nepřesný, vzhledem k tomu, že požadavek Hamasu na otevření pásma Gazy byl brán jako legitimní. Jeho slova tak bránily průlomů v této záležitosti.

Na českou stranu však nezaznívala pouze kritika. Analytik Deutsche Bank Nicolaus Heinen řekl, že Češi by mohli pomoci při řešení hospodářské krize, jelikož i jako malá země má silný zájem na svobodném trhu. Právě v ekonomických otázkách totiž spočívala jedna z kritik předchozího francouzského předsednického mandátu (Štefan 2009).

Vicepremiér Alexandr Vondra byl i přes důkladnou přípravu České republiky na předsednictví zaskočen tím, jak tvrdý byl český start do této funkce a faktem, že Česká republika se musela hned v začátcích potýkat nejen s bezpečnostním problémem na Blízkém východě, ale i s krizí ohledně dodávek plynu, během které Rusko odmítalo dodávat přes Ukrajinu plyn do Evropy, kvůli dluhu ukrajinského Naftogazu vůči ruskému Gazpromu (Horáček, Novotný, Pirnerová 2009). Dodal však, že s podporou dalších států se tyto problémy může podařit vyřešit (Buchert 2009a).

Česká republika řešení problému v Gaze podpořila vysláním týmu vyjednávačů, který vedl ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg. Jednou z oficiálních akcí, která se uskutečnila z kraje předsednictví, byl summit evropských ministrů práce a sociálních věcí v Luhačovicích. Během druhého měsíce českého mandátu v Radě zaujal především projev prezidenta Václava Klause v Evropském parlamentu (Klaus 2009). Prezident v něm tvrdě zkritizoval Evropskou unii. Na její adresu řekl, že je to revoluční experiment, což vyvolalo negativní reakci přítomných poslanců, z nichž někteří bučeli a dokonce opustili sál. Václav Klaus si ale za některé své výroky vysloužil i potlesk, např. v momentě, kdy mluvil o svém předchůdci v prezidentské funkci Václavu Havlovi. Klaus se také ohradil vůči útokům na adresu českého členství v EU, a deklaroval, že Česká republika nemá zájem být součástí jiného integračního uskupení, než je právě Evropská unie. Vyjádřil přesvědčení o tom, že první týdny českého předsednictví tento přístup jasně ilustrují. Zkritizoval však způsob, jakým probíhá evropská integrace. Podle Klause by mohlo zrychlování integrace vést k ohrožení dosavadních pozitivních výsledků unie. Když svůj projev končil, řada poslanců mu tleskala ve stoje a někteří dokonce měli transparenty s hesly proti Lisabonské smlouvě (Bartoš 2009c).

Premiér Topolánek Klausův projev komentovat nechtěl, řada českých politiků ho však pozitivně reflektovala, mezi nimi například poslankyně Evropského parlamentu Jana Bobošíková (Němcová, Říhová 2009).

V průběhu třetího měsíce předsednictví, tedy v půlce českého mandátu, došlo k jeho nejvýraznějším událostem. Ve dnech 19. a 20. března se konalo setkání Evropské rady v Bruselu, kde došlo k dohodě ohledně protikrizových opatření v době hospodářské krize² a byl rovněž schválen projekt Východního partnerství, jehož zahájení bylo stanoveno na květen téhož roku.

Největší rozruch však způsobil pád vlády Mirka Topolánka na konci měsíce. Den po pádu Topolánek ve svém projevu v Evropském parlamentu označil americký plán proti dopadům hospodářské recese za „cestu do pekel“. Následující měsíc se nesl v duchu častých mezinárodních setkání. Proběhl summit G20 v Londýně, kde byla hlavním tématem finanční krize a její dopady. Česká republika však byla středem zájmu díky návštěvě amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze, kde se následně konal neformální summit EU-USA, na kterém se sešli zástupci všech členských zemí a diskutovalo se na něm o energetice, hospodářské situaci a bezpečnostní politice (Zenkner nedatováno).

Kvůli pádu vlády vedl v květnu summit s Japonskem a Čínou prezident Václav Klaus. Na závěr předsednictví, v němž hlavním bodem byla schůzka Evropské rady, kde se jednalo o ratifikaci Lisabonské smlouvy a volbě předsedy Evropské komise, již jednání vedl nově jmenovaný český premiér Jan Fischer.

Průběh českého předsednictví tak byl turbulentní a v jeho hodnocení se často poukazovalo na četné konflikty v české politice, které nakonec zapříčinily pád vlády v polovině předsednictví, což mělo za následek pochybnosti nad schopností České republiky vykonávat předsednický mandát. Pozitivní ohlasy se týkaly zejména úvodu předsednictví a řešení plynové krize. Česká republika skončila ve své předsednické funkci 31. června a mandát po ní převzalo Švédsko. Švédští politici při převzetí předsednictví označili české předsednictví za nedobré a dali si za cíl zejména dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy, omezení skleníkových plynů a ekologické hospodaření s energiemi (Veselá 2009).

² Ve vztahu k hospodářské krizi české předsednictví apelovalo na řádné obnovení finančních trhů. Česká administrativa se vymezila vůči jakýmkoliv pokusům o vyřešení této krize „pumpováním“ velkých peněžních sum do ekonomiky (Beneš a Karlas 2010: 74).

3.4. Vyjádření nedůvěry vládě

Po předchozích čtyřech neúspěšných pokusech ČSSD vyslovit nedůvěru vládě Mirka Topolánka přišel pátý, a pro ČSSD tentokrát úspěšný pokus o svržení vlády. 24. března 2009 byla vládě vyslovena nedůvěra a stalo se tak poprvé v historii České republiky.

Pro vyslovení nedůvěry se vyjádřilo 101 přítomných poslanců, proti návrhu pak hlasovalo 96 poslanců. Pro vyslovení nedůvěry hlasovali, včetně poslanců ČSSD a KSČM, také Vlastimil Tlustý (z ODS byl po hlasování vyloučen) a Jan Schwiipel (bývalý člen ODS) a Věra Jakubková s Olgou Zubovou (bývalé členky Strany zelených). Po pádu vlády tak prezident Václav Klaus oznámil, že bude následovat standardní postup se jmenováním nového premiéra, který navrhne svou vládu (Parlament České republiky 2006-2010g).

26. března předal premiér Mirek Topolánek demisi vlády do rukou prezidenta Václava Klause a vláda byla pověřena dočasným výkonem funkce. 9. dubna byl prezidentem jmenován nový premiér, Jan Fischer. Jeho vláda byla jmenována 8. května a důvěru obdržela 7. června (Parlament České republiky 2006-2010h).

Vláda se tak vyměnila zhruba v půlce předsednického mandátu v Radě EU a na jeho konci již byla v čele předsednictví vláda Jana Fischera.

4. Vliv politické situace v ČR na průběh předsednictví

4.1. Události směřující k pádu vlády

Krize na Blízkém východě či s dodávkami plynu, kterým se české předsednictví muselo od počátku věnovat, se těšilo velkému mediálnímu prostoru a přispívalo k zvýšení popularity premiéra Topolánka. ČSSD se tak snažila získat pozornost vydáváním mnoha tiskových zpráv, ve kterých komentovala vše, co se dalo, např. záležitost s radarem v Brdech. Vyjádření se samozřejmě nevyhnula ani situacím, se kterými se potýkala česká reprezentace v rámci předsednictví. Patřila mezi ně mj. cesta ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga právě na Blízký východ (Bartoš 2009a).

ČSSD se snažila i nadále kriticky vyjadřovat k vládě, avšak předseda ČSSD Jiří Paroubek ve své zprávě ke stranickému sjezdu tvrdil, že je během předsednictví potřeba zachovat klid a stabilní vládu, jelikož se jedná o prestiž České republiky. Indicie tedy zprvu hlasování o nedůvěře vládě nenaznačovaly, i když bylo jasné, že by k němu za jiných okolností opozice ráda přistoupila. Dle Paroubka si totiž vláda vedla špatně a ODS se zmítala ve vnitrostranických problémech. Vyjádřil se tedy v tom smyslu, že pád vlády bude oddálen kvůli probíhajícímu předsednictví. Toto tvrzení bylo opakem jeho dřívějších projevů, ve kterých se nechal slyšet, že hlasování o nedůvěře klidně vyvolá. Dělo se tak v době, kdy se politici v Poslanecké sněmovně přeli o vojenské mise a regulační poplatky. ČSSD tak vládě nabídla, že se neuchýlí k dalším pokusům o vyjádření nedůvěry vládě, pokud se ODS odhodlá k co nejrychlejšímu schválení Lisabonské smlouvy.

Paroubek i přes tyto podmínky a hrozbu vyjádření nedůvěry vládě, která se nad ní snášela, trval na tom, že v době předsednictví není radikální řešení vládní situace zároveň řešením správným, jelikož mezinárodní prestiž České republiky by tím mohla utrpět. Přesto se ČSSD snažila na domácí scéně ostatní strany tlačit k dohodě o předčasných volbách (Bartoš 2009b). I přes tato ujišťování však k hlasování o nedůvěře vládě došlo. Pro návrh se vyslovilo 101 poslanců, což stačilo k pádu vlády. Jedním z rozhodujících faktorů v hlasování byla bývalá členka Strany zelených Věra Jakubková, která se nechala slyšet, že neměla zájem na tom, aby padla vláda, ale premiér Topolánek nepřistoupil na žádný z návrhů, které

předkládala. Dalším z těch, kteří hlasovali pro vyjádření nedůvěry, byl Vlastimil Tlustý, člen ODS, který byl však hned po hlasování ze strany vyloučen. Tvrdil, že se rozhodoval mezi Topolánkem a Klausem, a zvolil Klause. Vadily mu opakované výpady Topolánka právě vůči Klausovi.

Po hlasování se lídr opozice Jiří Paroubek nechal slyšet, že by rád ustanovil vládu odborníku, která by napříč politickým spektrem získala podporu, a dodal, že předčasné volby by se mohly konat v podzimním termínu, nebo na jaře příštího roku. Ministr pro evropské záležitosti Alexandr Vondra řekl, že tato situace je naprosto mimo jeho chápání, vzhledem k tomu, že přišla ve třetím měsíci českého předsednictví v Radě. Vyjádření nedůvěry označil za vraženou dýku do zad (Nejezchlebová 2009). Jiří Paroubek poté, co vláda byla svržena, uvedl, že vláda může v demisi dokončit předsednictví (ČTK 2009b).

4.2. Dopady vyjádření nedůvěry vládě na průběh předsednictví

V době, kdy došlo k vyjádření nedůvěry, se premiér Topolánek nacházel v Bruselu, a den po tomto aktu tak v plénu Evropského parlamentu pronesl řeč, ve které mluvil o tom, že případ, kdy v průběhu předsednického mandátu padne v dané zemi vláda, není v dějinách Evropské unie ojedinělý, jelikož to samé se v minulosti stalo i v Dánsku, Itálii a Francii. Dodal, že české předsednictví tím nijak neutrpí a že česká administrativa si zatím v krizové situaci vede velmi dobře. Vyjádřil tak svůj nesouhlas s tím, že by Česká republika nezvládala předsednictví.

Komentáře zahraničních médií však tak shovívavé nebyly. Panoval všeobecný konsensus v tom, že autorita Topolánka jakožto předsedy Evropské rady bude vzhledem k vnitropolitické situaci v ČR podlomena a může přispět k sílícím euroskeptickým tendencím. Německý poslanec Evropského parlamentu Martin Schulz se pustil do Topolánka se slovy, že nepochopil, co to znamená předsednictví EU. Vyčítal Topolánkovi, že je jeho povinností zajistit, aby členské státy respektovaly své závazky a dávaly 1,5 procenta svých HDP na balíček opatření proti ekonomické krizi. Jeho útočný projev vůči Topolánkovi pokračoval, když Schulz českého politika obvinil z toho, že zastupuje sám sebe, a ne Radu EU.

Vzhledem k pádu vlády se v ohrožení ocitl proces ratifikace Lisabonské smlouvy, jelikož prezident Václav Klaus, jehož podpis je ke schválení nezbytný, se proti smlouvě ostře stavěl.

Poslankyně Evropského parlamentu Jana Bobošíková byla jednou z těch, kdo se zastali českého předsednictví. Dle jejího vyjádření nepředsedá Radě EU česká vláda, ale Česká republika. Poslanecká sněmovna se navíc v hlasování demokraticky rozhodla, a proto by tento krok neměl být kritizován. Dodala, že po vyjádření nedůvěry vládě má nejsilnější mandát na české politické scéně prezident Václav Klaus (Votrubová 2009).

To, že vláda padla v průběhu předsednictví, vrhalo dle amerického tisku stín na summit EU-USA v Praze a na jednání o americkém radaru v Brdech. V zahraničních médiích panovala shoda v tom, že Topolánkova pozice v čele EU se významně oslabí. V souvislosti s pádem vlády se také mluvilo o tom, zda je Česká republika schopna vést EU v době ekonomické krize. I když kabinet zůstal u funkce, jeho vliv na prosazování zahraničněpolitických cílů už samozřejmě nemohl být tak silný, jako předtím. Dle zahraničního tisku také fakt, že došlo k pádu vlády, přispěl k francouzskému tvrzení, že na předsedání Unii se nehodí malé členské státy (Dražanová 2009).

Historická zkušenost však ukazuje, že pád vlády během předsednického mandátu v Radě není zcela ojedinělým jevem. V devadesátých letech 20. století se totiž během půlroční funkce v čele Rady vyměnily vlády hned ve třech zemích – Itálii, Francii, a Dánsku.

V době dánského předsednictví v roce 1993 přišla demise premiéra Poul Schlüttera dokonce již po dvou týdnech od zahájení předsednictví. Premiér tak reagoval na zveřejnění zprávy parlamentní komise o aféře s tamilskými emigranty v roce 1987. Po něm se stal premiérem Poul Nyrup Rasmussen, který předsednictví dokončil. Během něj také došlo ke schválení maastrichtské smlouvy a na summitu v Kodani byla domluvena Kodaňská kritéria, která od té doby definují podmínky pro přijetí kandidátské země do EU.

Ve Francii se výměna vlády odehrála v roce 1995, kdy se konaly prezidentské volby. Tři dny po druhém kole voleb, které vyhrál Jacques Chirac, totiž vláda podala demisi.

Vláda italského premiéra Lamberta Diniho ztratila podporu v roce 1996 a musela odstoupit, načež politickou krizi vyřešily předčasné parlamentní volby,

kteře tehdy vyhrála poprvé v historii Italské republiky levice, a přibližně měsíc před koncem italského předsednického mandátu se tak tohoto úkolu zhostila nová vláda s Romanem Prodim v čele. Bohužel, kvůli nedostupnosti dobových materiálů nelze vyvodit závěry, jaký vliv měly pády vlád v těchto zemích na průběhy jejich předsednictví. Avšak na dánském příkladu lze pozorovat, že když byla ustanovena nová vláda, nebyla to ve vyjednáváních komplikace a během dánského předsednictví byly vyjednány významné dohody. To pád české vlády měl větší mediální a politickou odezvu, což může být zapříčiněno jednak tím, že funkce předsednictví je v současné době více medializovaná, a také skutečností, že na mandát země z bývalého východního bloku se od začátku nahlíželo s větší ostražitostí, než na mandáty západních členů.

Kromě střídání vlád je poměrně častým jevem během předsednictví střídání jednotlivých ministrů kvůli nejrůznějším dílčím konfliktům ve vládách předsedajících zemí. Za všechny jmenujme příklad z roku 1999, kdy během německého předsednictví rezignoval ministr financí Oskar Lafontaine, který dle jeho tvrzení odstoupil kvůli špatné týmové práci vlády (ČTK 2009a).

Ihned po pádu vlády se ještě vyostřily už tak napjaté vztahy mezi premiérem Mirkem Topolánkem a prezidentem Václavem Klausem. Topolánek Klause obviňoval ze spiknutí s Jiřím Paroubkem (Buchert 2009b).

V polovině předsednictví vydal kabinet seznam průběžně dosažených největších úspěchů českého předsednictví. Za svůj největší úspěch vláda považuje usměrnění francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho, který začal až příliš urputně chránit vlastní průmysl. V českém hodnocení také stojí, že české předsednictví nese zásluhy i na snížení cen roamingu nebo dohodě o lepším zacházení s hospodářskými zvířaty. Jedna z nejvíc reprezentativních událostí předsednictví, schůzka ministrů zahraničních věcí v zámku Hluboká nad Vltavou, s sebou nesla dlouhé přípravy a utratilo se za ní podle odhadů až několik desítek milionů korun. V době, kdy však v České republice byla v plném proudu jednání o nové podobě vlády, mělo toto setkání pozitivní ohlas napříč zahraničním politickým spektrem (Kaiserová 2009).

Poté, co byla vládě vyjádřena nedůvěra, reagovala na vzniklou situaci také zahraniční média, která na adresu českého předsednictví zmiňovala řadu nediplomatických výroků jejích představitelů, zejména všeobecně antievropsky vnímaného prezidenta Klause (Komárek 2009).

Bezprostředně poté, co došlo k pádu vlády, se ukázalo, že na průběh předsednictví má tato situace i jiný vliv, než jen v rovině toho, kdo bude dále český mandát řídit. Poté, co došlo k vyjádření nedůvěry, jakoby poklesl pohled na kredibilitu českého předsednictví. Na schůzku ministrů pro místní rozvoj, konanou v dubnu 2009, přijelo pouze 7 z 26 ministrů, zatímco jindy jsou podobné akce zastoupeny v hojném počtu. Jednalo se tak o ukázkou toho, že ministři již neměli zájem jednat s odstupující vládou (Kaiserová, Kopecký, Koubová 2009).

Prezident Václav Klaus poté jmenoval do funkce vládu Jana Fischera, která tak měla za úkol dokončit předsednictví a řídit zemi až do předčasných voleb. Novým ministrem pro evropské záležitosti byl jmenován Štefan Füle (Prokop, Říhová 2009).

Rakouský tisk opět neváhal využít příležitosti a pustil se do kritiky českého předsednictví, když ho označil za chaos, nehody a trapnosti. Od jmenování Jana Fischera a jeho vlády se už dle deníku Kurier nedalo nic očekávat. Deník zmiňoval, že řešení konfliktu v Gaze a plynové krize byly neúspěchy českého předsednictví. Toto tvrzení bylo v rozporu s hodnocením české administrativy, která právě tyto dvě situace vyhodnotila jako jedny ze svých největších úspěchů. Deník se však odvolával na Topolánkovu odpověď na dotaz, co by udělal v předsednictví jinak. Topolánek zmínil, že v situaci, kdy na Blízký východ jely krizi řešit dvě delegace – jedna evropská pod vedením ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga a druhá, francouzská, pod vedením prezidenta Nicolase Sarkozyho, vyšla lépe pro Francii, která v řešení konfliktu hrála hlavní roli (Poločová 2009).

5. Ohlasy českých politických aktérů na předsednictví

Po skončení českého předsednictví se samozřejmě hojně analyzoval a hodnotil jeho průběh, tedy to, jak se podařilo naplnit vytyčené cíle, jaké byly klady, ale i zápory českého mandátu. Bývalý premiér Mirek Topolánek se nechal slyšet, že předsednictví bylo pro Českou republiku historickou příležitostí, která se však stala promarněnou. Oslabilo ho zejména vyjádření nedůvěry vládě. Dosaženo bylo ale i několika úspěchů, z nichž expremiér zmínil hlavně uskutečněný summit EU-USA v Praze, či zabránění protekcionismu v souvislosti s politikou francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho. Dle Topolánka Česká republika začala své předsednictví úspěšně a hrála důležitou roli při řešení plynové krize, či konfliktu v Gaze, kde poskytla humanitární pomoc po skončení izraelské ofenzivy. Expremiér ocenil také fakt, že se českému předsednictví podařilo přesvědčit ostatní členské státy o tom, že hospodářskou krizi není možné řešit na úkor ostatních zemí, čímž došlo naplnění hesla „Evropa bez bariér“, které bylo jedním z hlavních cílů vytyčených českým předsednictvím. Za velký úspěch bylo považováno přijetí Východního partnerství, iniciativy, která má posilovat vztahy se zeměmi bývalého sovětského bloku. Topolánek dodal, že český mandát byl značně poškozen opoziční ČSSD a KSČM, kde převážily osobní ambice některých politiků na úkor zájmů České republiky. Topolánek také s povděkem kvitoval úřednický kabinet Jana Fischera, který se zhostil vedení zbývajících délek mandátu se ctí (Bartoš 2009d).

Premiér Fischer, který se vlády ujal po odvolání kabinetu Mirka Topolánka, považoval úkoly předsednictví za splněné. Podobně jako Topolánek vypíchl především řešení krize na Blízkém východě zkraje předsednictví, a také řešení plynové krize mezi Ruskem a Ukrajinou. Jako jeden z úspěchů jeho administrativy označil úspěšné zvládnutí jednání Evropské rady, které se konalo na závěr předsednictví, a kde došlo k podpoře José Manuela Barrosa do dalšího funkčního období jako předsedy Evropské komise. Také došlo k dohodě umožňující Irsku vypsat nové referendum o schválení Lisabonské smlouvy. Česká republika v čele EU podle Fischera dokázala, že i nový a velikostí menší členský stát, dokáže Unii vést a zanechat v ní svou stopu (ČTK 2009c).

Vicepremiér pro evropské záležitosti Alexandr Vondra v reakci na skončené předsednictví v jeho hodnocení hovořil o tom, že Česká republika neumí povznést důležité záležitosti nad ty domácí, a varoval také do funkce nastupující Švédsko. Dodal totiž, že v Evropě byla řada zemí, které si české úspěchy příliš nepřály a chtějí o záležitostech rozhodovat sami (Wirnitzer 2009).

6. Závěr

Českou republiku provázely před začátkem jejího předsednického mandátu malá očekávání ohledně jejího výkonu v této funkci, vzhledem k tomu, že se jednalo o zemi, která se kriticky vyjadřovala k EU a jejím oblastem. Z tohoto důvodu se čekalo, že ani nebude příliš proaktivní a proevropská v probíraných tématech a jednáních. Dalším důvodem, který před začátkem českého předsednictví nevzbuzoval příliš optimismu, byl mandát Slovinska, které se této funkce zhostilo rok před Českou republikou. Slovinsko totiž nezanechalo svými výsledky a projevem výraznější stopu a tak se s příchodem dalšího předsednictví bývalé komunistické země přistupovalo z pohledu zahraničních aktérů s mírnou skepsí. Situaci ještě podtrhovalo skončené francouzské předsednictví, které zanechalo silný dojem. Prezident Nicolas Sarkozy převzal předsednictví v době, kdy vypukla válka v Gruzii, a i když Kreml ignoroval příměří, které Sarkozy dojednal, faktem zůstávalo, že francouzské předsednictví bylo mediálně velmi silné a prezentovalo se jako neskutečně efektivní a výkonné. Česká republika se také, což silně souvisí s její pozicí jedné ze spíše euroskeptických zemí, zdráhala ratifikovat Lisabonskou smlouvu, kdy zejména Václav Klaus, tradičně ostrý kritik některých nových politik uvnitř Unie, odmítal smlouvu podepsat, dokud nebude pro Českou republiku dojednáno několik záruk (Veber 2009: 7-9).

Česká republika se však své funkce ujala s velkým odhodláním a přípravy na předsednictví probíhaly již dva roky před jeho zahájením. Česká administrativa se hned od začátku mandátu potýkala s mezinárodně složitými situacemi, jakými byl konflikt na Blízkém východě, krize s dodávkami plynu a také špatná hospodářská situace ve světě. I když se, co se přístupu k řešení těchto situací týkalo, ze zahraničí ozývala na českou stranu pro její občasnou neobratnost kritika, nelze Topolánkově administrativě upřít dostatečnou snahu co nejvíc problémů vyřešit.

Česká strana si dala za cíle předsednictví tři „E“ - Ekonomiku, Energetiku a Evropu ve světě. Všechny tyto iniciativy se souhrou okolností dostaly do popředí hned zkraje předsednictví, a český mandát tak tyto deklarované cíle skutečně, i když někdy za přispění dalších stran, z velké části splnil. Česká republika se vymezovala proti politice protekcionismu, kterou propagoval francouzský prezident Sarkozy, čímž řešila ekonomiku. V záležitosti energetiky pomáhala řešit krizi s dodávkami plynu a největšího úspěchu česká administrativa pravděpodobně dosáhla v plnění

třetího „E“ – Evropa ve světě. Za velmi úspěšný se dá považovat summit EU-USA, byť neformální, který prohloubil transatlantické vztahy, když do Prahy přijel na jednání i americký prezident Barack Obama. Zejména však došlo k realizaci projektu Východního partnerství, což je průlomový počin v dějinách EU, kdy Unie navázala spolupráci s některými z bývalých sovětských republik.

České předsednictví tedy může tvrdit, že vytyčené cíle, které si administrativa před touto funkcí stanovila, se jí do velké míry podařilo splnit, i když ne vždy toho Česká republika dosáhla samostatně (viz konflikt v Gaze, kde byla česká strana za svůj přístup spíše kritizována i přes její snahu situaci řešit).

Plán předsednictví připravovala vláda Mirka Topolánka, která do doby, než samotné předsednictví začalo, čelila několikrát hlasování o nedůvěře a opozice v čele s ČSSD se jí mnohokrát snažila odstavit. I přes původní ujištění, že během českého předsednictví nedojde k pokusu o vyjádření nedůvěry vládě, se nakonec stal pravý opak, a došlo tak k silnému ovlivnění předsednictví vnitropolitickou situací v ČR. Na konci března, kdy se předsednictví přehouplo do své druhé poloviny, přišlo hlasování o nedůvěře, které Topolánkova vláda neustála a byla tak nucena podat demisi. Tato situace samozřejmě nezůstala bez odezvy a české předsednictví tak kromě předsudků, kterého ho předcházely, dostalo ještě konkrétní ránu v podobě pádu vlády. I když k pádu vlády, či rezignaci jednotlivých ministrů, jak bylo v práci uvedeno, došlo i v minulosti, v kombinaci s tím, jak na české předsednictví bylo nahlíženo, se tento akt rovnal potvrzení nedůvěry zahraničních aktérů vůči České republice a její schopnosti vést Unii. Funkci v Radě tak převzala úřednická vláda Jana Fischera, avšak potýkala se se sníženým zájmem politiků v jednáních s českou administrativou. Tato situace byla názorně demonstrována na setkání ministrů pro místní rozvoj, kdy se jich většina na jednání nedostavila. Navzdory této situaci ale úřednická vláda zvládla předsednictví bez větších problémů dokončit.

Vnitropolitická situace tak měla na průběh předsednictví obrovský vliv, jelikož vyjádření nedůvěry vládě v jeho průběhu předsednictví bezesporu poškodilo a dalo špatný signál ostatním členským zemím. Když si země nedokáže uhlídat situaci ve své vlastní administrativně, jak má řídit celou Unii? Naštěstí však nedošlo k žádným dramatickým krokům, úřednická vláda byla rychle ustanovena, ale jak čeští, tak zahraniční politici se shodli v tom, že tato situace dobrá nebyla a svým způsobem také „napomohla“ k dalším prodlevám ohledně jednání o ratifikaci

Lisabonské smlouvy, byť došlo alespoň k dohodě s Irskem.

České předsednictví tedy zanechalo rozpačité dojmy. Všeobecně byla velmi dobře hodnocena jeho první polovina, kdy se dařilo plnit cíle, které si česká administrativa vytyčila. Od doby, kdy přišel zlom v podobě odvolání vlády, však hodnocení klesala a některá vyjádření hovořila dokonce o tom, že tímto aktem české předsednictví skončilo. Nelze pochybovat o tom, že české politické strany, zejména opoziční, svými aktivitami na domácí scéně ovlivnily celkový obraz České republiky a jejích schopností ve výkonu předsednické funkce. Přesto však lze český mandát považovat za úspěšný, jelikož i s úřednickou vládou a přes všechny konflikty a krize se ho podařilo dovést do zdárného konce.

Prameny a literatura

Prameny

Dokumenty

Deklarace o Evropské unii. 1983. *Evropská rada*. Dostupné na: http://aei.pitt.edu/archive/00001788/01/stuttgart_declaration_1983.pdf (19. 6. 1983)

Internetové zdroje

Bartoš, Adam B. 2009a. *Předsednictví vytěsňuje ČSSD z médií, Paroubek se brání*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/predsednictvi-vytesnuje-cssd-z-medii-paroubek-se-brani-pgs-/domaci.aspx?c=A090130_164752_domaci_adb (1. 2. 2009)

Bartoš, Adam B. 2009b. *ČSSD během předsednictví nevyvolá hlasování o nedůvěře vládě*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/cssd-behem-predsednictvi-nevyvola-hlasovani-o-neduvere-vlade-ptx-/domaci.aspx?c=A090212_144510_domaci_adb (12. 2. 2009)

Bartoš, Adam B. 2009c. *EU je revolučním experimentem, řekl Klaus bučícím europoslancům*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/eu-je-revolucnim-experimentem-rekl-klaus-bucicim-europoslancum-p8f-/domaci.aspx?c=A090219_111949_domaci_kot (19. 2. 2009)

Bartoš, Adam B. 2009d. *Předsednictví bylo promarněnou příležitostí, bilancoval Topolánek*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/predsednictvi-bylo-promarnenou-prilezitosti-bilancioval-topolank-11p-/domaci.aspx?c=A090625_125214_domaci_adb (25. 6. 2009)

Bartosz, Jakub. 2008. *Česko bude předsedat EU, vyvracel Topolánek pochyby rakouského listu*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/cesko-bude-predsdat-eu-vyvracel-topolank-pochyby-rakouskeho-listu-1jl-/domaci.aspx?c=A081022_180913_domaci_jba (22. 10. 2008)

Buchert, Viliam. 2009a. *Vondra o předsednictví: Jsme v tom až po uši, od Gazy po Gazprom*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/vondra-o-predsednictvi-jsme-v-tom-az-po-usi-od-gazy-po-gazprom-puf-/domaci.aspx?c=A090109_094428_domaci_ton (9. 1. 2009)

Buchert, Viliam. 2009b. *Klaus mě chce léta odstranit a já se bojím, že vznikne chaos, říká Topolánek*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/klaus-me-chce-leta-odstranit-a-ja-se-bojim-ze-vznikne-chaos-rika-topolank-14v-/domaci.aspx?c=A090327_105313_domaci_ton (27. 3. 2009)

Brandejská, Anna. 2009. *Tisk: Česká reakce na útok Izraele vyvolala v Evropě zděšení*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/tisk-ceska-reakce-na-utok-izraele-vyvolala-v-evrope-zdeseni-p4z-/zahranicni.aspx?c=A090105_163010_zahranicni_abr (5. 1. 2009)

ČTK. 2009a. *Nic nového, říká historie EU k pádu vlády v předsednické zemi*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/nic-noveho-rika-historie-eu-k-padu-vlady-v-predsednicke-zemi-pq1-/zahranicni.aspx?c=A090324_203659_zahranicni_jan (24. 3. 2009)

ČTK. 2009b. *Vláda Mirka Topolánka padla. Rebelové ji potopili*. tyden.cz. Dostupné na: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/vlada-mirka-topolanka-padla-rebelove-ji-potopili_111496.html (24.3. 2009)

ČTK. 2009c. *Úkoly jsme splnili, hodnotil premiér Fischer české předsednictví*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/ukoly-jsme-splnili-hodnotil-premier-fischer-ceske-predsednictvi-phb-/domaci.aspx?c=A090629_131433_domaci_adb (29. 6. 2009)

Dražanová, Adéla. 2009. *Pád vlády oslabí Topolánkovu pozici v EU, shodují se zahraniční média*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/pad-vlady-oslabi-topolankovu-pozici-v-eu-shoduji-se-zahranicni-media-lii-/zahranicni.aspx?c=A090325_102711_zahranicni_ad (25. 3. 2009)

Horáček, Filip, Novotný, Pavel P., Pirnerová, Helena. 2009. *Rusko a Ukrajina se dohodly, plyn do Evropy dotече v půlce týdne*. idnes.cz. Dostupné na: http://ekonomika.idnes.cz/rusko-a-ukrajina-se-dohodly-plyn-do-evropy-dotece-v-pulce-tydne-pvf/eko-zahranicni.aspx?c=A090119_103755_eko-zahranicni_fih (19. 1. 2009)

Kaiserová, Zuzana. 2009. *Vláda: V předsednictví jsme úspěšní, poslouchá nás i Sarkozy*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/vlada-v-predsednictvi-jsme-uspesni-posloucha-nas-i-sarkozy-p40-/domaci.aspx?c=A090329_211256_domaci_abr (30. 3. 2009)

Kaiserová, Zuzana, Kopecký, Josef, Koubová, Kateřina. 2009. *„Přeslazené“ šéfování Evropě končí, Česko nikdo nebere vážně*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/preslazene-sefovani-evrope-konci-cesko-nikdo-nebere-vazne-pnp-/domaci.aspx?c=A090424_110034_domaci_bar (24. 4. 2009)

Klaus, Václav. 2009. *Projev prezidenta republiky v Evropském parlamentu*. klaus.cz. Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/229> (19. 2. 2009)

Komárek, Martin. 2009. *Jak moc poškodil pád vlády dobré jméno Česka*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/jak-moc-poskodil-pad-vlady-dobre-jmeno-ceska-fei-/zpr_archiv.aspx?c=A090420_171229_kavarna_bos (21. 4. 2009)

Nejezchlebová, Lenka. 2009. *Vláda padla. Pohřbili ji Tlustý, Schwippel, Jakubková a Zubová.* idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/vlada-padla-pohrbili-ji-tlusty-schwippel-jakubkova-a-zubova-pq6-/domaci.aspx?c=A090324_171609_domaci_klu (24. 3. 2009)

Němcová, Barbora, Říhová, Barbora. 2009. *Brilantní i útočný, hodnotí politici Klausův projev. Topolánek ho neslyšel.* idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/brilantni-i-utocny-hodnoti-politici-klausuv-projev-topolanek-ho-neslysel-1tk-/domaci.aspx?c=A090219_124512_domaci_klu (19. 2. 2009)

Parlament České republiky. 2006-2010a. *5. schůze, 4. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=43953> (3. 10. 2006)

Parlament České republiky. 2006-2010b. *9. schůze, 4. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=44767> (19. 1. 2007)

Parlament České republiky. 2006-2010c. *17. schůze, 2. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=45611> (20. 6. 2007)

Parlament České republiky. 2006-2010d. *24. schůze, 5. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=46289> (5. 12. 2007)

Parlament České republiky. 2006-2010e. *31. schůze, 2. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=47232> (30. 4. 2008)

Parlament České republiky. 2006-2010f. *40. schůze, 3. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=47953> (22. 10. 2008)

Parlament České republiky. 2006-2010g. *53. schůze, 2. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203> (24. 3. 2009)

Parlament České republiky. 2006-2010h. *58. schůze, 3. hlasování.* Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49812> (7. 6. 2009)

Polochová, Iveta. 2009. *České předsednictví EU je podle listu Kurier chaos, nehody a trapnosti*. idnes.cz Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/ceske-predsednictvi-eu-je-podle-listu-kurier-chaos-nehody-a-trapnosti-1ka-/zahranicni.aspx?c=A090511_102516_zahranicni_ip1 (11. 5. 2009)

Prokop, Dan. 2009. *Evropský tisk se bojí českého předsednictví, Klaus je prý „doktor No“*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/evropsky-tisk-se-boji-ceskeho-predsednictvi-klaus-je-pry-doktor-no-1dh-/zahranicni.aspx?c=A090102_162157_zahranicni_dp (2. 1. 2009)

Prokop, Dan, Říhová, Barbora. 2009. *Klaus jmenoval novou vládu. Nastupujeme z běhu, dodal Fischer*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/klaus-jmenoval-novou-vladu-nastupujeme-z-behu-dodal-fischer-ple-/domaci.aspx?c=A090508_072457_domaci_js (8. 5. 2009)

Štefan, Petr. 2009. *Německý tisk: České předsednictví na blízkovýchodní konflikt nestačí*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/nemecky-tisk-ceske-predsednictvi-na-blizkovychodni-konflikt-destaci-120-/zahranicni.aspx?c=A090106_152350_zahranicni_stf (6. 1. 2009)

Veselá, Lenka. 2009. *Švédové startují v čele Unie. Budeme jiní než Češi, slibují*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/svedove-startuji-v-cele-unie-budeme-jini-nez-cesi-slibuji-pzf-/zahranicni.aspx?c=A090701_120857_zahranicni_vel (1. 7. 2009)

Votrubová, Andrea. 2009. *Pádem vlády předsednictví neutrpí, ale musím do Prahy, omlouval se premiér*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/padem-vlady-predsednictvi-neutrpi-ale-musim-do-prahy-omlouval-se-premier-1lc-/domaci.aspx?c=A090325_113315_eunie_anv (25. 3. 2009)

Wirnitzer, Jan. 2009. *Češi se loučí s předsednictvím. Uspěli jsme, shodli se Fischer a Topolánek*. idnes.cz. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/cesi-se-louci-s-predsednictvim-uspeli-jsme-shodli-se-fischer-a-topolanek-1od-/domaci.aspx?c=A090630_171721_domaci_jw (30. 6. 2009)

Zenkner, Petr, Euroskop. nedatováno. *Předsednictví ČR v EU 2009*. euroskop.cz. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/112/sekce/ceske-predsednictvi-eu-2009/> (nedatováno)

Literatura

- Beneš, Vít. 2008. *Postavení národního státu v procesech evropské integrace – teoretická východiska*. Fakulta sociálních věd UK.
- Beneš, Vít a Karlas, Jan. 2010. The Czech Presidency. *Journal of Common Market Studies*. s.69-80
- Bunse, Simone. 2009. *Small States and EU Governance: Leadership through the Council Presidency*. Palgrave Macmillan UK.
- Drulák, Petr. 1998. Funkcionalismus a institucionalismus v mezinárodní integraci. *Mezinárodní vztahy*. s.82-90
- Elgström, Ole. 2003. *European Union Council Presidencies: A comparative perspective*. London: Routledge.
- Hayes-Renshaw, Fiona a Wallace, Helene. 2006. *The Council of Ministers*. Macmillan Education UK.
- Kaniok, Petr. 2008. *Předsednictví Rady EU: příběh půlstoletí*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- Němec, Jan. 2014. "Zdenka Mansfeldová, Petra Guasti (eds.): Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice v letech 2004-2010". *Mezinárodní vztahy*, s. 125-127.
- Pitrová, Markéta a Kaniok, Petr. 2005. Institut předsednictví Evropské unie – principy, problémy a reforma. *Mezinárodní vztahy*. s.5-23
- Schout, Adrian a Vanhoonacker, Sophie. 2006. Evaluating Presidencies of the Council of the EU: Revisiting Nice. *Journal of Common Market Studies*. s. 1051-1077
- Sherrington, Phillipa. 2000. *The Council of Ministers: Political Authority in the European Union*. London: Pinter.
- Šlosarčík, Ivo. 2011. The Czech Republic – impacts of and experience with EU membership. *Eastern journal of European studies*. s.21-29
- Úřad vlády ČR. 2008. *České předsednictví EU 2009: otázky a odpovědi*. Praha: Odbor komunikace Úřadu vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. 2009a. *Kdo je kdo: české předsednictví v Radě EU*. Praha: Odbor komunikace Úřadu vlády ČR.
- Úřad vlády ČR. 2009b. *Vše, co jste chtěli vědět o českém předsednictví EU: české předsednictví v Radě EU*. Praha: Odbor informování o evropských záležitostech Úřadu vlády ČR.

Veber, Václav. 2009. „*Bilance předsednictví České republiky v Radě*“. Miloš Vognar M&V: Hradec Králové.